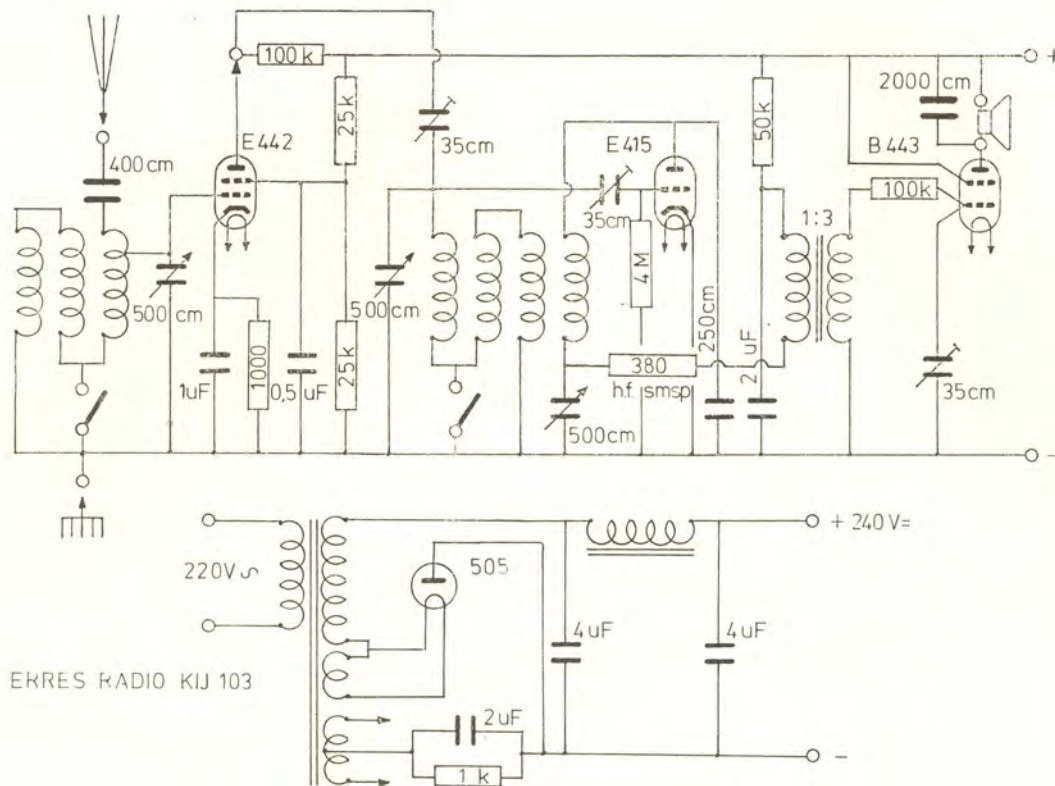


# ERRES RADIO KY108



1931



# DE ZANGER AAN DE WAND

In de jaren tussen 1928 en 1931 zijn er enkele typisch Nederlandse radio-ontvangers ontworpen. Deze werden vervolgens met groot succes verkocht.

In dit artikel behandelen we zo'n ontvanger. Het gaat over de start van de zo bekend geworden KY-serie van 'ERRES RADIO' en over de 'Zanger aan de Wand'

## ERRES RADIO

De naam ERRES komt van de fonetische samenvoeging van de letters R en S. Aan het begin van deze eeuw was het namelijk populair om een handelsnaam te vormen die de initialen van de oprichter als uitgangspunt had. Zo ontstond de handelsnaam ERRES uit de initialen van R.S. Stokvis.

De maatschappij R.S. Stokvis & ZN. te Rotterdam verkocht allerlei technische artikelen. Zij had in het begin van deze eeuw vestigingen in Rotterdam, Amsterdam en Groningen en startte al in 1923 met de verkoop van radio-onderdelen.

In 1923 adverteerde Stokvis voor het eerst in 'Radio-Wereld' met een eenlamps-ontvanger, de ERRES 1. Dit toestel werd gefabriceerd door de Nederlandse Seintoestellen Fabriek in Hilversum. Opvallend was dat het toestel bijna identiek was aan de O41 (Radiovox-1) die de N.S.F. zelf maakte (1+2). Omdat Stokvis een handelsmaatschappij was, werden ook toestellen die niet van de N.S.F. kwamen onder de naam ERRES RADIO verkocht.

Zo vinden we in een prijscourant van eind 1926 toestellen met de type-aanduidingen: 'Erres Detectofoon I t/m V'. Het Romeinse cijfer gaf hierbij het gebruikte aantal lampen aan (3). In die tijd werd het aantal ERRES toestellen uitgebreid door de pas opgerichte firma 'van der Heem en Bloemsma' uit Den Haag. Zij produceerden een serie ontvangers met de handelsnamen ERRES K., K.S., K.W., L., N., R. en S (4).

## VAN DER HEEM EN BLOEMSMA

De oprichting van de firma Van der Heem en Bloemsma vond plaats op 1 mei 1926. De



Toen Ir. Bloemsma in 1929 besloot om op te stappen werd er een pand gehuurd aan de Stotenbekerstraat in Den Haag. Daar werd een nieuwe firma opgericht onder de bepaald niet korte naam: 'N.V. Radiofabriek en Ingenieurs-reau voorheen van der Heem en Bloemsma'. De aandelen van de firma waren gedeeltelijk in handen van de families Van der Heem en Stokvis.

Van 1930 tot in 1935 participeerde ook Philips in het bedrijfs-kapitaal waardoor een sterke band ontstond met de belangrijkste Nederlandse radiofabrikant (4).

## DE TYPEN KY TOT 1931

Wij zullen ons nu richten op de eerste toestellen met de type-aanduiding KY 10x, die werden gefabriceerd tussen 1929 en 1931.

Werd de KY in 1928 nog verkocht door Van der Heem en Bloemsma, in 1929 kwam hier een einde aan. Vanaf dat moment werden de nieuwe toestellen onder de naam ERRES RADIO verkocht door Stokvis. De firma hanteerde hierbij de al langer bekende slogan: "Erris maarreen Erres!"

De eerste modellen die Stokvis verkocht waren de KY 103 en KY 104.

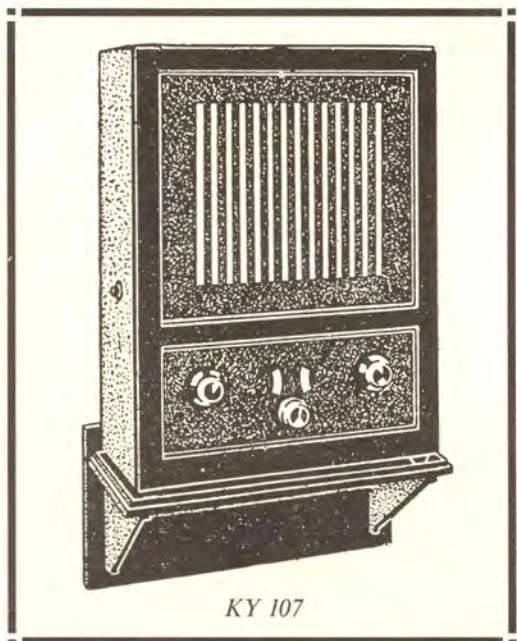
In de Radio Expres van 20 september 1929 verscheen van de KY 103 een advertentie. In de tekst hiervan werd duidelijk dat vooral aan het ontwerp van de kast veel aandacht was besteed (7). Het stijlvolle ontwerp in strak eikenhout was van Otto van Tussenbroek. Het ontwerp was zo'n succes dat het nog tot 1933 (KY 123) als basis voor alle daaropvolgende toestellen diende. De KY 103 was een drielamps wisselstroom-ontvanger die was voorzien van de nieuwe Philipslampen E442, E415, B443 en 505. De bredere KY 104 was een vierlamper waarop ook een elektrische grammofoonopnemer kon worden aangesloten (8).

De KY 105 en KY 106 volgden eind 1930 en bezaten een eenknops-afstemming en een 6 watt eindlamp C443. Zij waren ruimer en luxueuzer van constructie dan hun twee voorgangers. Zo bezaten zij een verlichte trommelschaal en een afscherming om de spoelen (9). De KY 105 was een drielamper (E442, E424, C443, 506) die één laagfrequent triode minder had dan de KY 106.

Toen kwam de 'revolutionaire' KY 107 op de markt. De fabrikant was er van overtuigd dat de KY 107 de eerste wisselstroomontvanger met ingebouwde luidspreker was.

Het toestel kreeg vanwege zijn vorm de bijnaam 'Zanger aan de wand' mee. Het toestel was namelijk zo ondiep geconstrueerd, dat het inderdaad gemakkelijk op de schoorsteenmantel geplaatst kon worden (zie afbeelding).

Waarschijnlijk was dit toestel inderdaad de eerste complete huiskamerradio die op de Nederlandse markt verscheen. In Amerika en Engeland bestonden in die tijd echter al



radio-amateurs P.H.J. en L.W. van der Heem en Ir. J. Bloemsma hadden vóór die tijd al enkele radio's van het type CQ gebouwd. De toestellen waren een succes en daarom werd besloten om op commerciële voet verder te gaan. Het eerste toestel dat uit de commerciële samenwerking voortkwam was de HB 3 (5).

Op de Internationale Radio Tentoonstelling in Amsterdam (IRTA) presenteerde de firma zich met veel succes (6). Toch was het succes op de beurs niet zo belangrijk. Het eerste contact met de Handelsmaatschappij R.S. Stokvis was dat wel.

Op 22 februari 1927 plaatste Stokvis haar eerste order van 309(!) toestellen in de zes genoemde uitvoeringen. Deze apparaten werden samengesteld uit ingekochte onderdelen, terwijl de kastjes werden vervaardigd door de firma Mutters. In 1928 kwam het type KY op de markt onder de naam van Van der Heem en Bloemsma. De letter Y stond voor 'ijzer' omdat de kast daar gedeeltelijk uit bestond. Het succes was wederom groot, zo groot dat moest worden uitgezien naar grotere productieruimtes.

zogenaamde consoles met ingebouwde luidspreker (10).

De afstemcondensatoren werkten bij de KY 106 en zijn voorgangers nog met luchtisolatie. Met de introductie van de KY 107 en KY 108 wordt echter gekozen voor de veel goedkopere mica-condensator.

De onderdelen die in de KY 107 en KY 108 werden toegepast, waren van verschillende makelij zoals van N.S.N en Dralowid. De lampen ( E442, E424, B443 en 506) waren zoals altijd van Philips. Bij de KY 107 werd dit merk ook voor de spoelstellen gekozen.

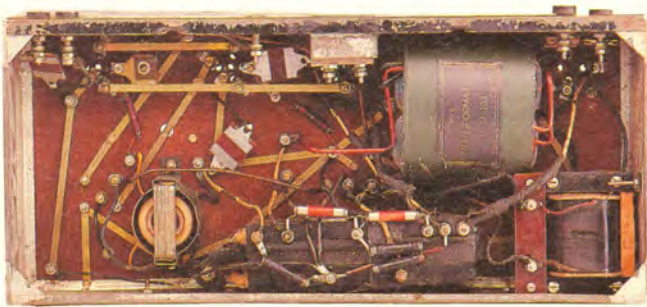
Het chassis was opgebouwd uit een drielaagse constructie. Die bestond uit een ijzeren afschermplaat, een dun hardpapieren isolatiefolie met daaronder de pertinax montageplaat. Op de montageplaat waren verbindingsstrips van messing geklonken, die op hun beurt de diverse steuntjes en lampbusjes verbonden (zie afbeelding). Zo ontstond een soort 'gedrukte' schakeling, die qua fabricage waarschijnlijk van onze oosterburen is afgekeken.

Via sleuven, gefreesd in de zijwanden van de kast, kon het chassis zonder verdere hulpmiddelen worden gemonteerd. Een metalen afdekplaat aan de achterzijde sloot het binnenwerk netjes af. Ook het voedingsgedeelte kon op dezelfde wijze bovenin de kast worden geschoven. De luidspreker was een freischwinger van Philips.

Alle genoemde toestellen lijken op het eerste gezicht veel op elkaar, maar slechts weinig onderdelen zijn onderling verwisselbaar. Ook de afmetingen van de kasten en chassisdelen verschillen nogal. Zo is de kast van de KY 107 te herkennen aan de schuine uitsparingen voor de aansluitdraden in de zijpanelen. De KY 107 werd door een medewerker van Van der Heem in Indië omgebouwd tot de eerste volwaardige wisselstroom-tropenontvanger.

Het succes van dat toestel werd voortgezet in de KY 108, die was uitgevoerd in een minder strakke lijn. De KY 108 is te herkennen aan de twee sierlijke ronde uitsparingen in de zijpanelen van de kast.

Dit toestel staat afgebeeld op de kleurenfoto.



## SPECIFICATIES EN GEGEVENS

Merknaam	ERRES RADIO
Eigenaam	Zanger aan de wand
Type	KY 107 en KY 108
Serienummer	KY 108: 25719
Bouwjaar	1931
Wederverkoper	R.S.Stokvis
Importeur	n.v.t.
Land van herkomst	Nederland
Toepassing	omroep-ontvanger
Golfbereik	200-600m + 1000-2000m
Afstemmiddel	twee mica varco's
Schalen	2x 0-100 achter venster
Schakeling	rechtuit met 1x hf versterking
Aantal kringen	2
Aantal lampen	3 + 1 (E452T, E424, C443 en 506)
Terugkoppeling	via mica-condensator
Hulpregeling	geen
Antenne	korte draad
Uitgang	luidspreker ingebouwd
Versterker	ingebouwd
Gloeispanning	4 volt wisselspanning
Plaatspanning	240 volt
Frontplaat	zwart-gelakt aluminium
Chassis	plaatijzer, hardpapier en pertinax
Behuizing	massief eiken kast met aluminium luidsprekerraster
Afmetingen b x h x d	39 x 49 x 19 cm
Gewicht	11 kg
Verkoopprijs	f175,- , later f150,-
Seriegrootte	onbekend
Onder verzamelaars	enkele stuks
Bijzonderheden	eerste nederlandse wisselstroomontvangers met ingebouwde luidspreker.

## LITERATUUR-OPGAVE

- (1) Radio-Wereld, oct. 1923, blz. 20.
- (2) Prijscourant N.S.F., 15 aug 1923.
- (3) Prijscourant van complete Radio-toestellen..., R.S. Stokvis en zonen, +/- eind 1926.
- (4) Het Zilveren Boek, 25 jaar Van der Heem, 1951.
- (5) Radio Expres, 1926, blz 711 e.v.
- (6) Radio Expres, 1926, blz 752.
- (7) Radio Expres, 1929, blz 779.
- (8) Radio Expres, 1929, blz 959.
- (9) Radio Expres, 1930, blz 627.
- (10) Wireless World, Olympia Exhibition, 1928 vol.XXIII.

## COLOFON

### Redactie:

Frans Driessens, Hans Hermans, Jan Mostert en Paul Weijers.

### Tekst:

Frans Driessens.

### Foto's:

Peter Brils Fotografie, Heerlen.

### Toestellen:

Radio Amateur Museum, Eijsden.

### Druk:

Cunera, Rhenen.

Alle rechten voorbehouden, N.V.H.R. 1992.

Brochure 9202.